

Uppföljningen av konsumtionen av antimikrobiella läkemedel för djur ger resultat

Uppföljningen av försäljningen av antibiotika har haft en viktig roll i att användningen av antimikrobiella läkemedel för produktionsdjur har minskat i Europa. Det har synliggjort stora skillnader mellan de europeiska länderna och uppmuntrat till åtgärder för att minska konsumtionen.

© GettyImages/kamisoka

Onödig användning av antimikrobiella läkemedel på djur ska undvikas, eftersom det främjar uppkomst och spridning av antibiotikaresistenta bakteriestammar.

Finland är en föregångare när det gäller kontrollerad användning av antimikrobiella läkemedel för produktionsdjur. Hos oss används internationellt sett antibiotika i liten utsträckning och behandlingarna riktas i allmänhet till enskilda, sjuka djur.

– I Finland ska vi se till att vi även i fortsättningen håller oss på nuvarande goda nivå, säger veterinär **Katariina Kivilahti-Mäntylä** vid Fimea.

Fimea har sedan 1995 följt upp försäljningen av antibiotika för djur utifrån statistiken från läkemedelspartiaffärerna. Sedan 2010 har uppgifterna också rapporterats till Europeiska läkemedelsmyndigheten inom ESVAC-projektet (European Surveillance of Veterinary Antimicrobial Consumption).

Med hjälp av ESVAC-rapporterna kan man följa upp hur försäljningen av antimikrobiella läkemedel för produktionsdjur utvecklas och vilken effekt de åtgärder som vidtagits för att stävja antibiotikaresistensen har i olika europeiska länder.

– ESVAC-uppföljningen har visat att det mellan medlemsländerna finns enorma skillnader i förbrukningen av antimikrobiella läkemedel, som inte förklaras av skillnader i djuruppfödningen eller sjukdomssituationen. När skillnaderna har blivit synliga har man i de flesta länderna vidtagit kraftiga nationella åtgärder för att minska konsumtionen, berättar Kivilahti-Mäntylä.

Deltagande upplevs som viktigt

Finland har deltagit i ESVAC-uppföljningen sedan dess början 2010.

I den första ESVAC-rapporten deltog förutom Finland åtta europeiska länder. Nu deltar alla 27 EU-medlemsländer samt Island, Storbritannien, Norge och Schweiz.

– Medlemsländerna har upplevt det som viktigt att delta i ESVAC-uppföljningen, även om rapporteringen hittills har varit frivillig, berättar Kivilahti-Mäntylä.

Grundprinciperna för uppföljningen har förblivit desamma under hela ESVAC-projektet. Kontinuiteten är viktig för att man ska kunna jämföra de uppgifter som samlats in under olika år och följa upp längre trender i förbrukningen av antimikrobiella läkemedel för djur.

– Försäljningen av antibiotika för produktionsdjur har under ett årtionde minskat med 47 procent i de 25 länder som har statistik sedan 2011. Uppföljningen av konsumtionen ger alltså resultat.

Utsiktsplats till förändring

Katariina Kivilahti-Mäntylä har arbetat som veterinär vid Fimea sedan 2007. Hon har haft ansvaret för uppföljningen av förbrukningen av antimikrobiella läkemedel för djur sedan dess, och hon utvecklade också ESVAC-uppföljningen i Finland.

– Jag har fått se hur sättet att tänka förändras i Finland och i världen. Situationen för den antimikrobiella resistensen verkar ofta hemskt dystert, men åtminstone i Europa har man lyckats agera.

Fimea följer upp försäljningen av antimikrobiella läkemedel som används för djur utifrån anmälningar från läkemedelsgrossisterna.

Detaljerade resultat sammanställs nationellt i Livsmedelsverkets, Fimeas och Helsingfors universitets gemensamma rapport Finres vet, som även innehåller uppgifter om antibiotikaresistens för bakterier som isolerats från djur i Finland. Rapporten om föregående års uppgifter publiceras i allmänhet i slutet av året.

ESVAC-rapporten publiceras i allmänhet på Europeiska antibiotikadagen i november. Fimea ska lämna uppföljningsuppgifterna till Europeiska läkemedelsmyndigheten före utgången av maj.

– Arbetet med ESVAC-uppföljningen sker säsongvis. Slutet av våren då vi behandlar de uppgifter som läkemedelspartiaffärerna levererar till Europeiska läkemedelsmyndigheten är den brådaste tiden. På sommaren och hösten förbereder vi rapporten och det finns ofta ganska lite tid för kommentarer. När rapporten har publicerats måste vi ännu förmedla informationen till intressentgrupperna och allmänheten, berättar Kivilahti-Mäntylä.

"Situationen för den antimikrobiella resistensen verkar ofta hemskt dystert."

Veterinär Katariina Kivilahti-Mäntylä ansvarar för uppföljningen av förbrukningen av antimikrobiella läkemedel för produktionsdjur vid Fimea. – Jag njuter särskilt av internationellt samarbete, det är verkligen inspirerande, berättar hon.

Djurartsspecifik information väntas

Enligt EU-förordningen blev uppföljningen av försäljningen och användningen av antimikrobiella läkemedel för produktionsdjur obligatorisk för medlemsländerna från och med 2023.

I fortsättningen ska länderna rapportera uppgifter om användningen av antibiotika till Europeiska läkemedelsmyndigheten även per djurart. I Finland började Livsmedelsverket samla in uppgifter våren 2022.

I ESVAC har försäljningen av antimikrobiella läkemedel ställts i relation till det totala antalet viktigaste produktionsdjur.

– Medlemsländerna är inte likadana i fråga om vilka djurarter de föder upp. Till exempel i Norge odlas enormt mycket fisk som man knappast alls ger antibiotika. Detta sänker deras konsumtionsciffror, påpekar Kivilahti-Mäntylä.

Populationskorrigeringen i ESVAC-rapporten är en mycket grov mätare för jämförelse av användningsmängderna mellan olika länder, men den har varit en bra början. I framtiden kommer uppgifterna att preciseras när konsumtionen av antimikrobiella läkemedel rapporteras per djurart.

Kivilahti-Mäntylä tror dock inte att man ännu nästa år får heltäckande djurartsspecifik information om alla medlemsländer.

– Detta kräver att ett helt nytt datainsamlingsystem byggs upp och är ett stort jobb för medlemsländerna. Hon förutspår att det tar minst tre till fyra år innan resultaten är tillförlitliga.

"Det är fint att vara veterinär i Finland"

ESVAC-uppföljningen visar att det i Finland används betydligt mindre antibiotika för produktionsdjur än i Europa i genomsnitt. Dessutom är största delen, cirka 70 procent, av de preparat som säljs till produktionsdjur läkemedelsformer som lämpar sig för individuell medicinering.

I Europa är gruppmedicinering betydligt vanligare, eftersom 86 procent av antibiotikumen enligt de sammanlagda resultaten från 31 länder gavs till djuren med fodret eller dricksvattnet 2021.

– Gruppmedicinering är skadligare eftersom då också friska djur får läkemedlet. Läkemedelsmängderna är också mycket större än vid individuell användning, konstaterar Kivilahti-Mäntylä.

Det finns även stora variationer mellan länderna vad gäller försäljningen av kritiskt viktiga antimikrobiella läkemedel för människor. Dessa läkemedel är tredje och fjärde generationens cefalosporiner, fluorokinoloner, makrolider och polymyxin. I Finland används de betydligt mindre på djur än i Europa i allmänhet eller inte alls.

– I Finland har man satsat på produktionsdjurens välbefinnande och uppfödningförhållanden och styrningen av medicineringen har varit progressiv. Det är fint att vara veterinär i Finland, säger Kivilahti-Mäntylä.

Personen bakom rollen

Vem?

Katariina Kivilahti-Mäntylä

Vad arbetar du med vid Fimea?

Jag är veterinär. Jag bedömer effekten av och säkerheten hos läkemedel för produktionsdjur, med fokus på rester, karenstider och antimikrobiella läkemedel. Dessutom ansvarar jag för uppföljningen av konsumtionen av antimikrobiella läkemedel hos djur. Jag är också medlem i några nationella expertgrupper och den Europeiska läkemedelsmyndighetens expertgrupp.

Vilken är din utbildningsbakgrund?

Jag utexaminerades som veterinär från Helsingfors universitet 1995.

Hur såg din karriär ut innan du började vid Fimea?

Efter min examen arbetade jag en kort tid som kommunalveterinär och på en smådjursklinik. Dessutom har jag arbetat med veterinärmedicin vid jord- och skogsbruksministeriet samt vid Livsmedelsverkets föregångare Evira.

Varför började du arbeta vid Fimea?

Farmakologi var ett av mina favoritämnen. Första gången började jag arbeta vid Läkemedelsverket 1997, då det behövdes brådskande hjälp för att bedöma försäljningstillstånden för veterinärmedicinska läkemedel. Jag trivdes med det jobbet, där fick jag fördjupa mig i och påverka saker. När en veterinärtjänst lediganslogs 2007 beslöt jag mig för att söka den.

Vad var överraskande vid Fimea?

När vi övergick till distansarbete på grund av coronaisoleringen blev jag överraskad över hur väl distansarbetet och den elektroniska ärendehantering fungerade. Nu har dessa saker blivit en del av vardagen.

Höjdpunkten i din karriär vid Fimea?

Det är alltid en höjdpunkt när jag har slutfört ett projekt på ett framgångsrikt sätt. Jag njuter särskilt av internationellt samarbete, det är verkligen inspirerande.

Bästa sättet att varva ner från arbetet på fritiden?

Att röra sig i naturen och tid med familjen. Jag gillar också att gräva i mitt eget lilla trädgårdsland på kvällarna. Det är trevligt att få skörd från sin egen trädgård.

Uppföljning av konsumtionen av antimikrobiella läkemedel för djur

- En kontrollerad användning av antimikrobiella läkemedel är viktig för att bibehålla effekten av dem och minimera risken för ökad antimikrobiell resistens.
- I Finland har användningen av antimikrobiella läkemedel i synnerhet på produktionsdjur redan reglerats i årtionden genom lagstiftning och rekommendationer om antimikrobiella läkemedel.
- Fimea har sedan 1995 följt upp försäljningen av antibiotika för djur utifrån statistik från läkemedelspartiaffärerna. I Finland är produktionsdjurens konsumtion av antimikrobiella läkemedel måttlig och kontrollerad.
- Europeiska läkemedelsmyndigheten EMA har samlat in uppgifter om försäljningen av antibiotika för djur sedan 2010 i ESVAC-projektet, där Fimea och Finland har deltagit ända från början.
- I och med kommissionens förordning om veterinärmedicinska läkemedel som blev tillämplig 2022 preciseras rapporteringen när medlemsstaterna ska lämna uppgifter om användningen per djurart till Europeiska läkemedelsmyndigheten.
- Med heltäckande försäljnings- och användningsuppgifter kan man följa utvecklingen av användningen av antimikrobiella läkemedel för produktionsdjur och bedöma effekten av de åtgärder som vidtagits för att dämpa antibiotikaresistensen i olika länder.

Virpi Ekholm

Fri journalist

